

Міністерство освіти і науки України
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
Луганський відділ Українського Географічного товариства
ДУ НДІ соціально-трудова відносин
Міністерства праці та соціальної політики України
Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Луганський обласний центр дитячо-юнацького туризму та краєзнавства
Слобожанський осередок Наукового товариства ім. Т. Шевченка
Луганська обласна організація Української спілки краєзнавців
Луганське обласне об'єднання
Всеукраїнського товариства „Просвіта” імені Тараса Шевченка
Газета „Краєзнавство. Географія. Туризм”

НАУКОВІ ПОШУКИ ГЕОГРАФІЧНОЇ ГРОМАДСЬКОСТІ: вчора, сьогодні, завтра

*Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 50-річчю заснування Луганського відділу
Українського Географічного товариства*

*26 – 28 жовтня 2009 року,
м. Луганськ*

Луганськ
ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»
2009

УДК 911(063)

ББК 26.8

Н34

Редакційна колегія:

доктор геогр. наук П. Г. Шищенко,
доктор геогр. наук А. І. Доценко,
доктор геогр. наук С. І. Ішук,
доктор геогр. наук К. В. Мезенцев,
доктор геогр. наук В. В. Стецюк,
доктор геогр. наук О. Г. Топчієв,
кандидат геол.-мін. наук М. І. Удовиченко,
кандидат геогр. наук О. О. Кисельова,
кандидат геогр. наук Ю. О. Кисельов

Н34 **Наукові** пошуки географічної громадськості: вчора, сьогодні, завтра: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю заснування Луганського відділу Українського Географічного товариства (26 – 28 жовтня 2009 року, м. Луганськ) / Відп. ред. Ю. О. Кисельов. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. – 213 с.

У збірнику наукових праць представлено результати й визначено перспективи досліджень з усіх напрямів сучасної географії – природничого, суспільствознавчого, екологічного. Окремі матеріали висвітлюють актуальні проблеми методики викладання географічних дисциплін у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах.

УДК 911(063)

ББК 26.8

*Рекомендовано до друку науковою комісією
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 1 від 15 вересня 2009 р.)*

© ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009

УДК 911(063)
ББК 26.8
НЗ4

Редакційна колегія:

доктор геогр. наук П. Г. Шищенко,
доктор геогр. наук А. І. Доценко,
доктор геогр. наук С. І. Ішук,
доктор геогр. наук К. В. Мезенцев,
доктор геогр. наук В. В. Стецюк,
доктор геогр. наук О. Г. Топчієв,
кандидат геол.-мін. наук М. І. Удовиченко,
кандидат геогр. наук О. О. Кисельова,
кандидат геогр. наук Ю. О. Кисельов

НЗ4 **Наукові** пошуки географічної громадськості: вчора, сьогодні, зав матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю заснування Луганськ відділу Українського Географічного товариства (26 – 28 жовтня 2009 року, м. Луганськ). Відп. ред. Ю. О. Кисельов. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. 213 с.

У збірнику наукових праць представлено результати й визначено перспективи досліджень усіх напрямів сучасної географії – природничого, суспільствознавчого, екологічного. Окремі матеріали висвітлюють актуальні проблеми методики викладання географічних дисциплін загальноосвітніх і вищих навчальних закладах.

УДК 911(063)
ББК 26.8

*Рекомендовано до друку науковою комісією
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 1 від 15 вересня 2009 р.)*

ЗМІСТ

I. ПЛЕНАРНІ ДОПОВІДІ

<i>Шищенко П.Г.</i> НАУКОВІ ДОСЯГНЕННЯ ЛУГАНСЬКИХ ГЕОГРАФІВ У СВІТЛІ ЮВІЛЕЙНОЇ ДАТИ	3
<i>Жадан В.І., Кисельова О.О.</i> СТОРІНКИ ІСТОРІЇ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДИ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	4
<i>Доценко А.І.</i> МІСТА РАЙОННОГО ЗНАЧЕННЯ ТА ЇХ РОЛЬ У РЕФОРМУВАННІ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ	8
<i>Ішук С.І., Гладкий О.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ І ТИПОЛОГІЇ ПРОМИСЛОВИХ АГЛОМЕРАЦІЙ	11
<i>Кравчук Я.С., Кобзак Р., Зубрицький Ю.</i> ГЕОМОРФОЛОГІЧНЕ КАРТОГРАФУВАННЯ ПРИ ВИРІШЕННІ ІНЖЕНЕРНИХ ЗАВДАНЬ	13
<i>Мезенцева Н.І., Мезенцев К.В.</i> ГЕНДЕРНІ СПІВВІДНОШЕННЯ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ В УКРАЇНІ	16
<i>Олійник Я.Б., Мельник К.Ю.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ	18
<i>Стецюк В.В.</i> ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРИРОДНІ ТА ЕТНОКУЛЬТУРНІ ФЕНОМЕНИ УКРАЇНИ	21
<i>Топчієв О.Г., Яворська В.В.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ПОСТУЛАТИ НОВОГО АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ	29

II. ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

<i>Бабич О.</i> ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЛІСОПАРКІВ М. ЛЬВОВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ	33
<i>Белоусова Н.В.</i> СТРУКТУРНА ЗМІННІСТЬ ГЕОСИСТЕМ ПІД ВПЛИВОМ ЛЮДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	35
<i>Брусак В.П.</i> СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ГЕОГРАФІЗАЦІЇ ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ	38
<i>Воровка В.П.</i> ЛАНДШАФТНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ АЗОВО-СИВАСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ	40
<i>Гришко С.В.</i> СТАРОБЕРДЯНСЬКЕ ЛІСНИЦТВО ЯК ЛІСОКУЛЬТУРНИЙ ЛАНДШАФТ У СТЕПУ	43
<i>Дарницький В.Б., Нищенко М.А.</i> О СОПРЯЖЕНИИ ВОДНЫХ ЦИКЛОВ НАД КОНТИНЕНТАМИ И В ОКЕАНЕ НА ПРИМЕРЕ СЕВЕРО-ЗАПАДНОЙ ЧАСТИ ТИХОГО ОКЕАНА	45
<i>Дернов В.С., Удовиченко Н.И.</i> НОВЫЕ НАХОДКИ КАМЕННОУГОЛЬНЫХ АММОНОИДЕЙ НА ТЕРРИТОРИИ ЛУГАНСКОЙ ОБЛАСТИ	49
<i>Дмитриченко Т.М.</i> ЕКОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ОЦІНКИ РЕЛЬЄФУ ІЗЯСЛАВСЬКОГО КРАЮ (півночі пограничної зони Придніпровської та Подільської височин)	53
<i>Зав'ялова Т.В.</i> ПРИРОДНІ УМОВИ БАСЕЙНУ Р. МОЛОЧНОЇ ЯК ПОКАЗНИКИ ФОРМУВАННЯ ЛІХЕНОФЛОРИ	56
<i>Іванова В.М., Кірнік А.А.</i> ВПЛИВ СУЧАСНИХ ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я	58
<i>Исаева Р.Я.</i> ЛЕКАРСТВЕННЫЕ РАСТЕНИЯ ЛУГАНСКОЙ ОБЛАСТИ, ИХ ЭКОЛОГИЯ И ОХРАНА	60
<i>Кисельова О.О.</i> ЛІМІТУЮЧІ ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ЯРУЖНОЇ ЕРОЗІЇ В ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ	61
<i>Кокус В.В.</i> НАУКОВІ ТОВАРИСТВА ПРИ ВУАН ТА ЇХ ВНЕСОК У ВИВЧЕННЯ ПРИРОДИ УКРАЇНИ В 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ	63
<i>Кравчук Я.С., Кобзак Р.</i> ОСОБЛИВОСТІ ГЕОМОРФОЛОГІЧНОГО КАРТОГРАФУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ	66
<i>Куделіна С.Б.</i> "ГАРЯЧІ ТОЧКИ" ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ ЯК ОБ'ЄКТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ НЕБЕЗПЕКИ	67
<i>Лаврик О.Д.</i> ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ РІЧИЩ І ЗАПЛАВ	72
<i>Мельничук М.М., Ковальчук С.І., Десятник В.В.</i> ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ В РЕКРЕАЦІЇ	75
<i>Непша О.В.</i> ДО ІСТОРІЇ ФОРМУВАННЯ КІС ПІВНІЧНОГО УЗБЕРЕЖЖЯ АЗОВСЬКОГО МОРЯ	78

<i>Парилівська Г.</i> ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ СЬОГОДЕННЯ ШЛЯХОМ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ ПРОЕКТІВ	82
<i>Рунців О.І.</i> ПРИРОДНІ ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ	84
<i>Стецишин М.М., Донець І.А.</i> ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРОМЕЛІОРАТИВНИХ ЛАНДШАФТІВ МЕЛІТОПОЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ	86
<i>Ткаченко Т.І.</i> ДО СУЧАСНОГО СТАНУ ЕКОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	88
<i>Холковська Т.Ю.</i> ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛЬСЬКИХ ВЧЕНИХ НА ТЕРЕНАХ ПОДІЛЛЯ	89
<i>Юровчик В.Г.</i> ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	91

ІІІ. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ СТУДІЇ

<i>Альтгейм Л.Б.</i> ДЕМОГРАФІЧНИЙ ВПЛИВ ЦЕНТРУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ СИСТЕМИ РОЗСЕЛЕННЯ НА ЦЕНТРИ РАЙОННИХ ЛОКАЛЬНИХ ПІДСИТЕМ	95
<i>Андерсон В.М., Белова О.Л.</i> ПАТТЕРН-АНАЛІЗ ЯКІСНИХ ПРОСТОРОВИХ ДАНИХ В СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ	99
<i>Афоніна О.О.</i> ДЕМОГРАФІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПРАЦЕРЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПОЛІСЬКОГО РЕГІОНУ	100
<i>Барановський М.О.</i> ПРОГНОЗУВАННЯ ДИНАМІКИ ДЕПРЕСИВНОСТІ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)	103
<i>Гаврюшенко Г.В.</i> ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	105
<i>Гасвська Н.С., Мельник І.Г.</i> ВНУТРІШНЬОРЕГІОНАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ РЕГІОНІВ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА ФАКТОРАМИ ФОРМУВАННЯ ТА ПОШИРЕННЯ БІДНОСТІ	108
<i>Горб К.М.</i> ПРОБЛЕМИ МИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ У ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНАХ	111
<i>Дворська Л.А.</i> СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	113
<i>Кандауров В.В.</i> ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ПОДІЛУ НА РАЙОННОМУ РІВНІ (на прикладі північно-східних районів Луганської області)	116
<i>Кисельов Ю.О.</i> ЧИННИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛЮДСЬКОГО ГЕОПРОСТОРУ ПІВДЕННО-СХІДНОЇ УКРАЇНИ	117
<i>Коваленко В.П., Єфименко В.І.</i> РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗЛОЧИННОСТІ (на прикладі Луганської області)	118
<i>Козловець А.В., Сегіда К.Ю.</i> ДО ПИТАННЯ ТИПОЛОГІЇ СІМЕЙ	120
<i>Копер Н.Є.</i> ІНВЕСТИЦІЙНА ТА ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРОМИСЛОВОСТІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	122
<i>Корнус А.О.</i> ДИНАМІКА ЛЮДНОСТІ МІСТ ОБЛАСНОГО ПІДПОРЯДКУВАННЯ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ	124
<i>Кулешова Г.О.</i> ГЕОГРАФІЧНА СТРУКТУРА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	126
<i>Макогон Г.Є.</i> ПОРІВНЯЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ РОЗСЕЛЕННЯ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ (НА ПРИКЛАДІ ЛУГАНСЬКОЇ ТА ВОРОНЕЗЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ)	129
<i>Мартынченко Н.Н., Матросов В.Д.</i> НАПРАВЛЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТРАНСПОРТНЫХ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ЦЕНТРОВ И КОНСИГНАЦИОННЫХ ЗОН ПРИГРАНИЧНЫХ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ И РОССИИ В РАМКАХ ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА	132
<i>Меліхова Т.Л.</i> КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД ДО СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ МІСТА	135
<i>Мельник І.Г.</i> ДЕМОГРАФІЧНІ ФАКТОРИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ (НА ПРИКЛАДІ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)	137
<i>Мозговий А.А., Гринюк Т.А.</i> СТАН КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ	142
<i>Молодецький А.Е., Верстюк С.Ю.</i> ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОРТОВО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В МАЛОМУ АДЖАЛИЦЬКОМУ ЛИМАНІ	144

17.

<i>Нефедова Н.Є.</i> СУЧАСНІ ВОДОГОСПОДАРСЬКІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМКИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ І СВІТОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ СТРУКТУР	145
<i>Нємець Л.М., Моштакєва Н.В.</i> БІБЛІОТЕЧНА МЕРЕЖА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	148
<i>Олійник В.Д.</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ ...	152
<i>Питуляк М.Р., Питуляк М.</i> ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ПРИДНІСТРОВ'Я	155
<i>Пологовська Ю.Ю.</i> ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА ПОСЕЛЕНСЬКУ МЕРЕЖУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ	157
<i>Прохорова Л.А.</i> СОЦІАЛЬНЕ ОПИТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МІСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ	159
<i>Сайчук В.С.</i> ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ЕМПІРИЧНИЙ РІВНІ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗНАНЬ В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ	161
<i>Сердюк А.М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА	164
<i>Склярська О.І.</i> ПОНЯТТЯ ТА ТИПИ ПОЛІТИКО-ГЕОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ	165
<i>Слонова Т.І., Чикіна Ю.Ю.</i> ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ НЕВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ МІСТА ЛУГАНСЬКА	168
<i>Смочко Н.М.</i> ГІДРОЕНЕРГЕТИКА ЯК ОДНА З ПРІОРИТЕТНИХ ГАЛУЗЕЙ АКТИВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ	171
<i>Сєвєра С.В., Гончарєнко Г.Є.</i> ЕКОНОМІЯ ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГІЇ	172
<i>Татарінов І.Є.</i> РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РІВНЯ ЖИТТЯ ПРАЦІВНИКІВ ВАЖКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ У 50-80-І РОКИ (НА ПРИКЛАДІ ДОНБАСУ)	176
<i>Тітенко З.В.</i> ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИКОРДОННОГО РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)	178
<i>Шилова Л.Г.</i> ЗНАЧЕННЯ ПАЛОМНИЧЕСТВА ДЛЯ ПРАВОСЛАВНОГО ХРИСТИАНИНА НА ПРИМЕРЕ ЛУГАНСКИХ І СЕВЕРОДОНЕЦЬКИХ СВЯТИНЬ	181

IV. ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА

<i>Білецький М.І.</i> ДО ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ З ГЕОГРАФІЇ	185
<i>Гордашєвська Г.І.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ	187
<i>Гудєвич А.В., Гусак О.М.</i> ВНЕСОК ГЕОГРАФІВ В РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНИХ НАУКОВО-КРАЄЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	188
<i>Ештокін А.Н.</i> ВЫЧИСЛЕНИЕ КООРДИНАТ ПУНКТОВ ТЕОДОЛИТНОГО ХОДА	189
<i>Казьмірова Ю.І., Ситник О.І.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ПОГОДНИХ УМОВ ШИРЯЇВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ 2003 – 2009 РР. (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СПОСТЕРЕЖЕННЯ УЧБОВОГО МЕТЕОРОЛОГІЧНОГО ПОСТА В С. МИКОЛАЇВКА)	192
<i>Ковальова Л.П.</i> СУЧАСНІ ПІДХОДИ У ВИКЛАДАННІ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ГЕОГРАФІЇ	194
<i>Ковтун Л.О.</i> ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	197
<i>Кременчуцький А.М., Вірченко П.А.</i> КОМПОНЕНТНА СТРУКТУРА СИСТЕМИ ОСВІТИ	198
<i>Сорокіна Г.О.</i> ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ ЯК АКТУАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	200
<i>Тімець О.В.</i> ФАХОВІ (ГЕОГРАФІЧНІ) ЗНАННЯ - ФУНДАМЕНТАЛЬНА ОСНОВА ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ	202
<i>Трегубенко О.М.</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО КРАЄЗНАВЧОГО РУХУ В 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ	204
<i>Шевчук С.М.</i> ВИДАТНІ ПОСТАТІ ЗЕМЛЕЗНАВЧОЇ НАУКИ ПОЛТАВЩИНИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ (професори Кость Дубняк та Михайло Самбікін)	207

цілісного образу своєї країни на основі розгляду та аналізу трьох її основних компонентів - природи, населення і господарства" [2, 16].

Отже, фахові (географічні) знання є фундаментальною основою теорії і практики професійної підготовки та розвитку фахової компетентності вчителя географії, тому кількість годин на їх засвоєння має бути чітко регламентованою, а вивчення побудоване на засадах європейської системи освіти.

Література

1. Криловець М.Г. Фахова та методична підготовка майбутніх учителів географії: теорія і практика. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2007. – 301 с.
2. Книга для вчителя географії: Довідково-методичне видання / Упоряд. И. В.Бесскова, В.М.Проценко. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 288 с.
3. Соловьева М.Г. О подготовке учителя широкого профиля (географи и биологи) средней школы в педагогических институтах. - Ленинград, 1959. – 23 с.

О.М. Трезубенко, доц., к. п. н.

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО КРАЄЗНАВЧОГО РУХУ В 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

Зміни, що відбуваються в державі, принципові зрушення в системі вітчизняної освіти потребують визначення пріоритетних напрямків розвитку національної свідомості українського суспільства, формування громадянської культури підрастаючого покоління. Одним з шляхів вирішення означеної проблеми є аналіз історичного досвіду шкільного краєзнавства, зокрема в періоди вітчизняної історії, які виявилися багатими на суспільно-політичні, економічні та культурологічні події.

Соціально-економічні потреби суспільства, його ідеологія і політика обумовлювали особливості національного краєзнавчого руху, важливою складовою якого завжди виступало шкільне краєзнавство. Серед етапів розвитку вітчизняного краєзнавства особливе місце займають 20-ті роки ХХ століття – етап розбудови української держави, створення нової системи національної освіти, українізації усіх сфер культурно-освітнього простору країни, небувалого піднесення суспільного краєзнавства.

Окремим аспектам розвитку вітчизняного краєзнавства в 20-ті роки ХХ століття присвячені роботи Л. Бабенко, Ю. Данилюка, Я. Жупанського, М. Костриці, В. Обозного, В. Савчука, Т. Самоплавської, А. Теодоровича, П. Тронька, О. Удада.

Розвиток суспільного краєзнавства, яке на початку 20-х років мало стихійний характер, відбувався в непростий пореволюційний час. Краєзнавчі організації, що виникли в 1920 році – в Ізюменському і Роменському, 1922 – у Волинському і Житомирському, 1923 – у Коростенському, Лубенському, Одеському, 1924 – у Чернігівському, Шевченківському, Луганському, Мелітопольському округах [1, с. 209], не мали зв'язку з органами влади і суспільними організаціями.

З часом широкий краєзнавчий рух зосереджується навколо трьох наукових центрів: комісії краєзнавства при Всеукраїнській Академії наук у Києві, філії краєзнавчої комісії ВУАН у Одесі та комісії краєзнавства при Харківському ІНО. В 1924 році було створено студентську секцію краєзнавства, члени якої читали лекції та проводили екскурсії, підтримуючи зв'язок з місцевими краєзнавчими товариствами.

Діяльність вітчизняних краєзнавців була максимально спрямована на вивчення продуктивних сил різних регіонів держави, що було обумовлено необхідністю відбудови господарства країни. З 27 грудня 1924 по 3 січня 1925 року відбувся I Всеукраїнський з'їзд у справі вивчення продуктивних сил України, який підкреслив «важливість краєзнавчої праці, як підстави до всебічного вивчення стану продукційних сил та втягнення широких кіл робітників і селян у наукову організацію виробництва» [5, с. 49 – 50]. Тематика доповідей стосувалася окремих аспектів розвитку краєзнавства в Україні, значення краєзнавчої роботи, торкалася питання необхідності розширення краєзнавчого руху з метою вивчення продуктивних сил регіонів: «Краєзнавство на Україні, його минуле й сьогочасні завдання, коли будується нове життя» (А. Лобода), «Краєзнавчі встанови на Україні їх характер і значення» (М. Шарлемань), «Перспективи розвитку краєзнавства України» (М. Птуха), «Краєзнавство та

вивчення природи» (М. Шарлемань, Д. Белінг), «Краєзнавство та культурно-наукові заклади (школи, музеї, бібліотеки)» (С. Постернак, Д. Белінг, М. Шарлемань) [12].

Враховуючи назрілу необхідність об'єднання краєзнавчих організацій, створення єдиного організаційного керівного центру, чіткого визначення завдань краєзнавства в області суспільно-економічного і культурно-просвітницького життя суспільства, на з'їзді було доручено Народному комісаріату освіти організувати проведення Всеукраїнської конференції краєзнавства, яка, за сприяння Управління науковими установами в Україні, відбулася 28 – 31 травня 1925 року. На конференцію зібралося сімдесят п'ять делегатів – представників двадцяти двох місцевих осередків з усіх регіонів України [3, с. 31]. Серед них були Д. Яворницький, Д. Багалій, О. Яната, М. Яворський, О. Буценко, присутність якого, як представника уряду, була показником серйозних сподівань, які влада пов'язувала з розвитком краєзнавчого руху в країні.

Конференція обрала Український комітет краєзнавства (УКК) при Головнауці, який мав за мету організувати і підтримувати масовий рух дослідників рідного краю. На конференції було приділено увагу питанням організації і функціонування шкільного краєзнавства. Було поставлено завдання наближення школи до вивчення і розуміння рідного краю, зв'язку шкільного матеріалу з природними і соціально-економічними особливостями регіону, було підкреслено необхідність сприяння з боку державних установ краєзнавчим гурткам учнів у їх роботі і залучення до краєзнавчого руху масового вчителя.

Після Всеукраїнської краєзнавчої наради робота в галузі краєзнавства стала мати більш системний, цілеспрямований і плановий характер. Незважаючи на нестачу коштів (українське краєзнавство зовсім не отримувало державних асигнувань, а існувало лише за ініціативи його організаторів), УКК було виявлено різні типи місцевих краєзнавчих організацій: на 1925 рік, за даними УКК [2, с. 91], разом у п'яти округах існувало п'ять краєзнавчих товариств (147 членів), які самостійно функціонували в округових або в районних містах та одинадцять краєзнавчих гуртків (120 членів), які працювали при різних установах та організаціях (школах, будинках освіти, райкомах спілки Робос) в селах та в містечках.

Проведення заходів з пропаганди і популяризації краєзнавчо-наукових знань, організація тематичних лекцій, доповідей, краєзнавчих вечорів, екскурсій, створення краєзнавчих музеїв, бібліотек, виставок з метою поширення відповідних відомостей про свій край, заохочення широких мас до його вивчення – були основними формами роботи місцевих краєзнавчих організацій. Поступово вони урізноманітнювалися, починали функціонувати районні бюро краєзнавства, з'являлися при бібліотеках чи музеях кабінети вивчення краю, з метою пропаганди краєзнавчої думки проводилися краєзнавчі семінари.

В пропаганді краєзнавчої діяльності серед мас активно брала участь Комісія наукової пропаганди, до складу якої входили фахівці з різних галузей знань. Комісія розробляла плани і програми гурткової роботи, циклів лекцій, вечорів, видавничий план з серії самоосвіти [13].

З метою методичного та організаційного керування краєзнавчим рухом у країні Український комітет краєзнавства друкував бюлетень «Вісті УКК», а з 1927 року в Харкові почався випуск періодичного видання Комітету для «масового краєзнавця» – журналу «Краєзнавство», який висвітлював теоретичні основи та загальні питання краєзнавства, давав практичні поради щодо організації краєзнавчої діяльності, розглядав окремі аспекти методики і практики шкільного краєзнавства, публікував матеріали про діяльність і досягнення місцевих краєзнавчих організацій різних регіонів країни, робив огляд краєзнавчої літератури. На сторінках журналу неодноразово наголошувалося, що «необхідне і попереднє дослідження краю, і популяризація його результатів у виданнях краєзнавців, що робить їх доступними для педагогічного втілювання» [11, с. 41].

Для поширення краєзнавчого руху комітет увів у життя інститут кореспондентів з метою пропагування ідей краєзнавства, консолідації місцевих краєзнавчих сил, організації товариств або гуртків, при чому переважну більшість кореспондентів склали вчителі, як найосвіченіші представники населення регіонів. Керівними органами всіляко підкреслювалася необхідність забезпечення масовості: «...є ціла галузь знань вивчення краю, яка може бути поставлена посправжньому лише тоді, коли ця робота спирається на масу» [4, с. 8] і добровільності участі населення в вивченні рідного краю: «Сила краєзнавства полягає в тому, що воно – робота свідомо добровільна. І якби ця добровільна робота перетворилася на обов'язкову і офіційну, то цим був би завданий тяжкий удар краєзнавству...» [10, с. 201]. Такий підхід до організації краєзнавчого руху сприяв значному розмаху краєзнавчої діяльності в країні. Якщо на 1 грудня 1927 року на території всього СРСР було нараховано 1008 суспільств і гуртків, 568 музеїв, 123 дослідницьких установи і

заповідник [9, с. 3], то на 1 січня 1929 року лише на території України в 32 округах вже функціонувало 51 товариство, які нараховували 2350 членів, 658 гуртків з 16460 членами [2, с. 91].

Інтенсивність розвитку краєзнавства, яке було важливою формою самоорганізації населення, постійно перебувало під тиском жорсткого ідеологічного контролю з боку держави. Ідея національного відродження, яка панувала на початку 20-х років до кінця десятиріччя поступово замінилася ідеєю «соціалістичної реконструкції», яка відповідала цілеспрямованій політиці стандартизації наукового і педагогічного мислення: «Щодалі дужче стає перед кожним краєзнавцем завдання: не тільки вивчати свій край, але відповідно до пізнання і в згоді з загальними планами соціалістичної реконструкції – перетворювати, перебудувати свій край» [6, с. 1].

З цією метою плани роботи краєзнавчих організацій ув'язувалися з загальним планом вивчення продукційних сил УРСР, між місцевими краєзнавчими організаціями оголошувалося соціалістичне змагання; висувалися пропозиції щодо оголошення п'ятирічки краєзнавства, тісно ув'язаної з загальнореспубліканською п'ятирічкою; йшов процес уніфікації організаційних форм краєзнавчої роботи на місцях; надавалися рекомендації бюро краєзнавства про зміцнення їхнього складу членами партії; при наукових і суспільних краєзнавчих організаціях створювалися бюро по роботі серед молоді, з включенням в нього представників комсомольських організацій; підкреслювалася необхідність періодичного заслуховування звітних доповідей з краєзнавства, при чому наголошувалося, що «в звіті про роботу наукових і краєзнавчих організацій необхідно відзначати роботу, виконану за звітний період по лінії залучення молоді в наукову і краєзнавчу роботу» [7, с. 31 – 32].

Природниче краєзнавство поступово отримало статус «старого краєзнавства». В схемі: «природа – людина – виробництво – економіка – соціальні взаємини – побут і ідеологія» питома вага в дослідженні свого краю належала виробництву, економіці, соціальним взаєминам і ідеології. Заперечення старих традицій збору і обробки краєзнавчого матеріалу, переважаючий виробничий ухил краєзнавчих досліджень, які здійснювалися без аналізу взаємозв'язку економічних проблем регіону з особливостями його природних умов і ресурсів, приводили до переважання випадкових, епізодичних спроб збору краєзнавчого матеріалу в умовах територіальної локальності регіону, більша частина яких не представляла наукової цінності.

К кінцю 20-х років ХХ століття в лавах краєзнавчого руху зростає напруженість у відносинах, набрали силу політичні репресії, активно пропагувалася необхідність викорінювання націоналізму, ідеалізації академічного краєзнавства, оголошується «нещадна війна яким би то не було проявам «аполітичності», «академізму», відірваності від грандіозних завдань і перспектив соціалістичного будівництва» [8, с. 3].

Дослідження історичного досвіду вітчизняного краєзнавства дозволяє визначити 20-ті роки ХХ століття як украй драматичний і суперечливий етап його розвитку. З одного боку, активний розвиток наукового краєзнавства, небувала активізація краєзнавчої діяльності населення, консолідація місцевих краєзнавчих сил в краєзнавчих товариствах та гуртках, активна пропаганда і популяризація краєзнавчо-наукових знань, дає підстави казати про піднесення краєзнавчого руху, обумовлене пануванням ідей національного відродження і розбудови молодої країни.

З іншого боку, жорсткий політичний тиск і ідеологічний контроль з боку держави, заперечення наукових дослідних традицій, і нав'язування примітивних організаційно-політичних настанов у вивченні регіонів з метою вирішення завдань соціалістичного будівництва, постійні перебудови системи науково-дослідних установ, пропаганда боротьби з націоналізмом, масові політичні репресії організаторів і членів українського краєзнавчого руху позбавили українське краєзнавство характерних національних рис і негативно вплинули на подальший розвиток краєзнавчих досліджень.

Ці протиріччя генезису краєзнавчого руху вплинули на розвиток шкільного краєзнавства і обумовили такі його, характерні для цього етапу розвитку, особливості, як переважання виробничого ухилу краєзнавчої діяльності учнів; масове включення школярів і вчителів у процес дослідження продуктивних сил регіону, в вирішення освітньо-культурних, економічних, соціальних проблем краю; пропагування ідей краєзнавства серед населення регіону.

Подальше дослідження процесу розвитку природничого краєзнавства в системі вітчизняної шкільної освіти дасть можливість визначити можливості використання позитивного досвіду в сучасних умовах і обґрунтувати перспективи його подальшого розвитку.

Література

1. Географічна енциклопедія України: В 3-х т. / Відп. ред. О.М. Маринич. – К.: Укр. рад. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1990. – Т. 2. З – О. – 1990. – 480 с.

2. Звіт Українського Комітета Краєзнавства на 1 січня 1929 року // Краєзнавство. – 1928. – № 6 – 10. – С. 90 – 95.
3. II з'їзд Всеукраїнської спілки краєзнавців. – К.: Рідний край, 1997. – 185 с.
4. Крупская Н.К. Краеведение и народное просвещение. (Приветственная речь на III Краеведной Конференции 12 декабря 1927 г.). // Известия Центрального бюро краеведения. – 1928. – № 1. – С. 5 – 8.
5. Лазаріс А. Українське краєзнавство й перспективи його розвитку // Радянська освіта. – 1925. – Ч. 5. – С. 49 – 51.
6. Левицький М. До скликання всеукраїнського краєзнавчого з'їзду // Краєзнавство. – 1929. – № 3 – 10. – С. 1 – 4.
7. Петров Ф. Всем правлениям научных обществ и краеведческих организаций // Известия Центрального бюро краеведения. – 1928. – № 1. – С. 31 – 32.
8. Положение на краеведном фронте и работа ОКРАМа (из докладной записки общества краеведов-марксистов президиуму комакадемии) // Советское краеведение. – 1932. – № 1 – 5. – С. 1 – 5.
9. Смидович П.Г. Задачи ЦБК третьего созыва // Известия Центрального бюро краеведения. – 1928. – № 1. – С. 3 – 5.
10. Циркулярное письмо Ц. Б. К. // Краеведение. – 1925. – № 1 – 2. – С. 200 – 201.
11. Яхонтов А.А. Краеведение и школа // Вопросы краеведения: Сб. докладов, сделанных на Всерос. конф. научн. общ-в по изучению местного края в Москве в декабре 1921 года, созданной Академическим Центром /Под ред. В. В. Богданова. – Москва: Нижполиграф, 1923. – С. 35 – 43.
12. ЦДАВО, ф. 166, оп. 2, од. зб. 450, арк. 176 п.
13. ЦДАВО, ф. 166, оп. 3, од. зб. 117, арк. 24.

С.М. Шевчук, к. геогр. н.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ВИДАТНІ ПОСТАТІ ЗЕМЛЕЗНАВЧОЇ НАУКИ ПОЛТАВЩИНИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ (професори Кость Дубняк та Михайло Самбікін)

Витоки вищої географічної освіти у Полтавському педагогічному університеті імені В.Г.Короленка сягають часів його заснування у 1914 році. Географія була однією із обов'язкових дисциплін, яка викладалася у тодішньому Полтавському учительському інституті. Першими викладачами кафедри географії були професори М. Тарасов та М. Самбікін, які викладали географію для студентів усього інституту. Професор М. Тарасов працював у інституті з 1914 по 1917 роки [5, с.62–69]. В період національно-визвольних змагань та водночас активного розвитку вищої освіти у Полтаві, географію у Полтавському учительському інституті викладали професори В. Ніколаєв та Т. Булдовський.

З Полтавським інститутом народної освіти досить тісно була пов'язана діяльність фундатора краєзнавчого напрямку у методології української суспільної географії, голови Краєзнавчого відділу Інституту географії та картографії ВУАН, професора К. Дубняка. Народився К. Дубняк у місті Миргороді, де й здобув середню освіту. Навчання продовжував у Полтавській духовній семінарії, Лазаревському інституті східних мов (Москва), Московському комерційному інституті. В 1914 році К. Дубняк закінчив природничий відділ фізико-математичного факультету Харківського університету та здобув фах географа. Відразу після закінчення університету майбутній професор повертається на Полтавщину, де викладає географію в школах Миргорода і Кобеляк. Саме тут була видана його перша праця «Російсько-український словник термінів природознавства та географії» (Кобеляки, 1917). У 1918 році К.Дубняк переїздить до Полтави й починає викладати економічну географію в кооперативному та сільськогосподарському технікумах. З 1919 по 1923 роки К. Дубняк – професор Полтавського інституту народної освіти. Серед основних курсів які він викладав були економічна географія та краєзнавство. Останнє викладалося тоді на усіх спеціальностях Полтавського інституту народної освіти. Завдяки активній науковій та організаційній роботі вченого в інституті було зорганізовано кафедру краєзнавства [7, с. 23–24]. Одночасно професор К. Дубняк завідував редакційним відділом Полтавського Державного видавництва, а також очолював бібліографічну комісію сільськогосподарського наукового комітету при НКЗС Раднаркому УРСР. У 1924 році